Kamu Yararı Açısından Yeni Medya

Kadriye Ayfer Koç
Gazi Üniversitesi, İletişim Fakültesi, Radyo Televizyon ve Sinema Doktora Öğrencisi
ayfer.koc@saglik.gov.tr

Özet: 1990'lı yılların başından itibaren bilgi ve iletişim teknolojileri alanındaki gelişmeler ve bu gelişmelerin toplumsal yaşama yansımaları; eğitim, sağlık, tarım ve sanayi başta olmak üzere bütün toplumsal alanları, örgütlenme ve yaşam tarzını önemli ölçüde değiştirmiştir. Bu dönemde bir çok ülkede, sanayi toplumundan bilgi toplumuna geçiş bir amaç olarak belirlenmiş ve bu amacı gerçekleştirmek için eylem planları hazırlanmıştır. Bu gelişmeler doğrultusunda kamu yönetimi anlayışı da değişmiştir. Bu çalışmada, teknolojik gelişmelerin paralelinde yeni bir kavram olan ''yeni medya'' ortamında gerçekleştirilen iletişim ve bu ortamın kamu yararı açısından düzenlenmesinin önemi irdelenecektir.

Anahtar Sözcükler: Kamu yararı, yeni medya

Abstract: Since the beginning of 1990s, the developments in the field of information and communication technologies and their reflections to communal living has alterred most of the social areas being in the first place education, health, agriculture, industry,besides organizing and life style. In this term, transition from industrial society to information society is aimed in many countries and in order to reach this aim action plansa re drawn up. In line with these developments the public administration mentality has changed; information and communication Technologies are begun to be used in the service delivery of public institutions.

Institutions have been trying to i9mprove the service quality and increase their performance by transforming to e-state. Therefore, public web sites, the windows that provides direct communication between the state and institutions or individuals, has been9 rised in importance. Within this context, this study handles the advantages of using new media applications in public sector.

Keywords: Public interest, new media

1. Giriş

İçinde bulunduğumuz yüzyıl içerisinde küreselleşmenin de etkisiyle her alanda olduğu gibi iletişim alanında da hızlı dönüşümler yaşanmaktadır. Bu hızlı dönüşümlerin sebebi, bilgisayar ve buna bağlı olarak da internet teknolojilerindeki gelişmelerdir. Yeni medya kavramı da bu teknolojilerin bütününü ifade eden bir kavram olarak kullanılmaktadır. Geleneksel medyadan ayrıldığı nokta ise, çok uzaktaki insanların içeriğe erişmesi ve bağlantı kurmasıdır.

En temel haklardan biri olan haberleşme özgürlüğü ve iletişim özgürlüğü kavramları yeni medya ortamında farklı sorunlarla karşı karşıya kalmaktadır. Bu sorunların en önemlisi ise, ulusal ve uluslar arası anayasaların tanıdığı bu hakkı kullanırken bireyin kişisel verilerinin korunamamasıdır. Kamu yararı ya da benzer bir kavram olan kamu hizmeti açısından konu ele alındığında, iletişim özgürlüğünün yanı sıra kişisel verilerin saklanması hususunda da devlet gerekli özeni göstermeli, ilgili alt yapılar oluşturulmalıdır.

2. Yeni Medya Kavramı

İçinde bulunduğumuz dönem için ‘’enformasyon çağı’’, ‘’dijital çağ’’ veya ‘’iletişim çağı’’ gibi nitelemeler yapılmaktadır. 19. Yüzyılın ikinci yarısında, telgrafın icadıyla birlikte çok uzaklardaki haberleri alabilme ve gazete vasıtasıyla geniş kitlelere iletebilme imkanı, 20. yüzyılın başında radyonun insan hayatına girmesiyle haber ve bilginin küresel seviyede nakledilebilmesi imkanını getirmiştir. 1950’li yıllardan itibaren yaygınlaşmaya başlayan televizyonun, sesin yanına görüntüyü de eklemesi radyonun öneminin kaybolmasına neden olmuştur [3].

Yeni Medya kavramı 1970’lerde; bilgi ve iletişim tabanlı araştırmalarda, sosyal psikolojik, ekonomik, politik ve kültürel çalışmalar yapan araştırmacılar tarafından ortaya atılmış bir kavramdır. Ancak 90’larda bilgisayar ve internet teknolojisinin gelişmesiyle beraber kavram genişlemiş ve 70’lerde kullanılan anlamından daha farklı boyutlara ulaşmıştır [1].

Yeni medya ile ilgili tanımlarda ‘’eski’’ ya da ‘’geleneksel medya’’ ayrımlarının yapıldığını görülmektedir. 1986 yılındaki UNESCO toplantısında, basın teknolojisine dayalı ürünler geleneksel medya; video, kablo, uydu yayıncılığı, videotext ise yeni medya araçları olarak tanımlanmıştır. Yeni medya kavramı, bir bölümü bilgisayarlara özgü işlemleri, bir bölümü de iletişim araçlarına ait özellikleri barındırdığı için ‘’melez’’ bir yapı olarak kabul edilmektedir

Yeni medyanın aslında tamamen ‘’yeni’’ olmadığı, kaynağının geleneksel medyaya dayandığını savunan teorisyen Lev Manovich’e göre, dijital süreç ve işleyiş gerçek yaşamda var olan analog örneklemin üzerine temellendirilmiş şeylerdir [7].

Evereth Rogers’a göre yeni medyanın geleneksel medya karşısında etkileşim, kitlesizleştirme ve eşzamansız olabilmesi gibi üç farklı üstünlüğü bulunmaktadır.

a) Etkileşim: iletişim sürecinde etkileşimin varlığı gereklidir.

b) Kitlesizleştirme: Büyük bir kullanıcı grubun içinde her bireye özel mesaj değişimi yapılabilmesini sağlayacak kadar kitlesizleştirici olabilmektedir.

c) Eşzamansız Olabilmesi: Yeni medya birey için uygun bir zamanda mesaj gönderme ve ya alma yeteneklerine sahiptir. Bu durum aynı andalık gerekliliğini ortadan kaldırmaktadır [4].

2. Kamu Yararı-Kamu Hizmeti Kavramları

Kamu yararı, 1789 Fransız Devrimi sonucunda o zamana kadar başat kavram olan ‘’ortak iyilik’’e tepki olarak ortaya çıkmıştır. ‘’Ortak iyilik’’ sanayi ve ticaret toplumuna geçiş öncesi Avrupa toplumlarının siyasi tarihinin ortak kavramıdır. Bu kavram Yunan sitelerinden Roma’ya, uzun Ortaçağ’a aynı özellikleri ortaya koyarak geçmiş ve 1789 öncesi monarşileri beslemiştir [8].

Kamu yararı kavramının sözlük anlamına bakıldığında, yani amme menfaati; kamunun gereksinmeleriyle veya ulusal birliğin, devletin gereksinmeleriyle ilgili olan ve bunları karşılayan, topluma, ulusa, devlete istifadeler sağlayan yarar şeklinde tanımlanmıştır. Neyin kamu yararına olduğunun, neyin olmadığının saptanması bir noktada siyasal bir sorun olmakta ve bu nedenle, üzerinde herkesin anlaşma olanağı bulunmamaktadır [10].

Yönetim ve kamu hukukçuları ile siyaset bilimcileri kamu yararının başlıca iki anlamı olduğu noktasında birleşmektedirler. Kamu yararı tanımı zor bir kavramdır, çünkü hem bir teknik hukuk terimidir hem de hukukun sınırlarını aşan, felsefe, ahlak ve sosyoloji alanlarına giren bir terimdir. Kamu yararı kavramının belli bir tanımının yapılamamasının bir diğer sebebi de, kavramın çok esnek ve sınırlarının belirsiz olmasından kaynaklanmaktadır. Ancak tüm bu belirsizliklere rağmen, her geçen gün gelişen

ve değişen Dünya'da kamu yararı kavramı da kendini sürekli yenilemiş ve kapsama alanı insan ihtiyaçları doğrultusunda genişletilmiştir.

Günümüzde kamu yararı kavramının yanı sıra toplum yararı, genel yarar, ortak çıkar gibi kavramlara da rastlamak mümkündür, Bu kavramların hepsinin ortak noktası hepsinin de bireysel yarardan uzak, toplumun büyük bir kesiminin yararlanabileceği bir hizmetin ortaya konulmasında rol oynayan önemli bir unsur olmalarıdır.

Kamu yararı kavramı ile benzer olan kamu hizmeti kavramı; kamu yararı amacına yönelik olan yani toplumsal bir ihtiyacı karşılayan faaliyettir. Bir hizmetin kamu hizmeti sayılabilmesi için en az iki koşulun gerçekleşmesi gerekir. Bunlardan birincisi; hizmetin kamuya yönelmiş ve kamuya yararlı olması,ikincisi hizmetin kamu kuruluşlarınca ya da ilgili kamu kuruluşunun sıkı denetimi altında özel hukuk kişilerince yürütülmesidir [2].

Kamu hizmetleri, siyasi değerlerin yanı sıra hem ekonomik ve hem de teknik nedenlerle değişime uğramaktadır. Toplumsal fayda için kamu hizmetlerinin değişen koşullara uyum sağlaması gerekir.

Kamu hizmetlerinin sürekli ve düzenli bir biçimde yürütülmesi zorunluluğu, bu hizmetlerin aynı zamanda değişen ve gelişen ihtiyaçlara uydurulmasını da zorunlu kılmaktadır. Toplumun ortak ihtiyaçları değiştiği için ihtiyaçlara uygun olarak kamu hizmetlerin de de değişikliğe gitmek gerekir [5].

4. Yeni Medyada İletişim Özgürlüğünün Sağlanması

İletişim özgürlüğü; haber, bilgi, düşünce, inanç ve tutumların ortak semboller aracılığı ile gönderilmesi ve alınması sürecinde bireyler ve gruplar arasında veri akışını sağlayan tüm kitle iletişim araçlarını kapsayan bir anlama sahiptir. Yeni medya kavramı içinde değerlendirilen internet bilişim teknolojilerinin ortaya çıkardığı son kitle iletişim aracıdır ve internet ile kitlelere haber ve düşüncelerin ulaştırılması ise ''internet özgürlüğü'' olarak tanımlanmaktadır.

Farklı ulusal ve uluslar arası metinlerle güvence altına alınmaya çalışılan iletişim hak ve özgürlüğü üç temel unsura dayanmaktadır[9]:

a) Haber, düşünce ve konuları serbestçe toplayabilme ve öğrenebilme hakkı

b) Haber, düşünce ve konuları serbestçe yorumlayarak tahlil edebilmek ve eleştirebilmek hakkı

c) Haber, düşünce ve kanaatleri çoğaltabilmek ve dağıtabilmek hakkı

İletişim hak ve özgürlüğü'nün uluslar arası metinlere girmesi, yasalara göre değiştirilmesi çok daha zor olan anayasalarda belirtilmesi ve sınırlarının çizilmesi, bu hakka siyasal iktidarlar ve yönetimler tarafından yapılacak olan müdahaleleri önleme açısından bir güvence oluşturmaktadır. Örneğin İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi, iletişim hürriyetinin temelini oluşturan düşünceyi açıklama hürriyeti konusunda, ''fikir ve görüşlerin karşılıklı alışverişi, insanın en kıymetli olan haklarından biridir, Her vatandaş, serbestçe söylemek, söylediğini yazmak ve yayınlamak hakkına sahiptir'' demektedir [Güz].

Diğer yandan Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 10 uncu maddesinde de düşünceyi açıklama ve haberleşme özgürlüğü düzenlenmiştir. Sözleşmeye göre; düşünceyi açıklama ve haberleşme özgürlüğü mutlak değildir. Haber, fikir ve düşüncelerin açıklanışı hangi araçla olursa olsun devlet, haklı olarak bu özgürlüğe müdahale edebilir.

İletişim özgürlüğü ile ilgili önemli belgelerden birisi olan ''İnternet'te İletişim Özgürlüğü Bildirgesi'' 28 Mayıs 2003 tarihinde Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi'nin toplantısında kabul edilmiştir. Bildirgede Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 10 uncu maddesinde güvence

altına alınan ifade özgürlüğünün sağlanması, bilgi ve ifade özgürlüğü ile diğer yasal hak ve çıkarlar arasında denge kurulması gerekliliği de hatırlatılarak yasal düzenlemeler açısından uygulanması gerekli bazı ilkeler belirlenmiştir. Bu ilkeler; internet için içerik kuralları, bireylerin bilgi toplumuna katılımının önündeki engellerin kaldırılması, internet yoluyla hizmetlerin sağlanması özgürlüğü, servis sağlayıcıların internet içeriğinden sınırlı sorumluluğu, anonimlik.

Günümüzde iletişim özgürlüğü anlayışı, devletin bu özgürlüğün gelişiminde tarafsız bir tutum takınmasını ve bu gelişmeye izin vermesini yeterli görmemekte, bu konuda devlet tarafından bazı aktif önlemler alınmasının zorunlu olduğunu kabul etmektedir [9] . Örneğin Türkiye'de pek çok kişi araştırmak, iletişim kurmak, sosyal ağlarda yer almak, ekonomik etkinliklerde bulunmak ya da yalnızca eğlenmek amacıyla internete bağlanmaktadır. Bu araçlarla gerçekleştirilen iletişimde sürekli veri üretildiği ve bunların bir yerlerde kayıt edilip kullanıldığını göz ardı etmemek gerekmektedir. Bir kişinin facebook sayfasındaki bilgiler, bizlere ''daha iyi hizmet verebilmek'' amacıyla görüşmelerimiz, kamusal ve kimi özel alanlarda güvenliğin sağlanması ve suçluluğun önlenmesi amacıyla görüntülerimiz, doğru teşhis için en mahrem sağlık bilgilerimiz, alışverişlerde kullandığımız kartlar aracılığı ile tüketttiklerimiz kayıt edilmektedir. Devletin ve özel teşebbüslerin topladıkları bu bilgileri nerelerde ve hangi amaçlarla kullanılabileceği noktasında akıllara çeşitli sorular gelmektedir.

Temel hak ve özgürlükler içerisinde önemli bir yere sahip olan özel yaşamın gizliliği (m: 20), haberleşme hürriyeti (m: 22), düşünce ve kanaat hürriyeti (m: 25) özünde kişisel verilerin korunması gerekliliğini barındırmaktadır..

Sonuç

1865 yılında radyonun icadıyla başlayan iletişim teknolojisindeki gelişmeler, 1950 li yıllardan itibaren yaygınlaşan televizyon ile ivme kazanmış ve 1970 li yıllarda bilgisayar teknolojisinin gelişmesiyle ''yeni medya'' dönemi başlamıştır. Sayısal Dönüşüm, zaman ve mekan sınırsız iletişim olanakları, kişiselleştirebilme, yöndeşme, ağ erişimi, etkileşimlilik, kitlesizleştirebilme ve eşzamansızlık gibi kavramlar yeni medyanın karakteristik özellikleridir.

Hem teknik bir hukuk terimi hem de hukukun sınırlarını aşan felsefe, ahlak ve sosyoloji alanlarına giren kamu yararı kavramı, dar ve geniş olmak üzere iki şekilde tanımlanmıştır. Dar anlamıyla teknik hukuk içindedir. Geniş anlamıyla ise insanların bir arada yaşamalarını sağlayan ortak değerlerdir, Yani burada toplumun iyiliği, yararı söz konusudur. Kamu yararı kavramı ile yakından ilişkisi olan kamu hizmeti kavramı ise; kamu yararı amacına yönelik olan yani toplumsal bir ihtiyacı karşılayan faaliyettir. Yeni medya, bilişim, internetten bahsedildiğinde; kamu hizmeti kavramı, bireylere iletişim özgürlüğünü tanırken aynı zamanda kişisel verilerin korunmasının da sağlanmasını gerekmektedir. İnternet alt yapısını kurmak, devletin görevleri arasındadır ve bireylerin iletişim özgürlüğü kapsamında kişisel verilerin güvenliğinin korunması suretiyle bilgiye ulaşımı sağlanmalıdır. Ayrıca kişisel verilerin korunmasının öneminin bilincinde olmanın ve bunu talep etmenin gerekliliği de göz ardı edilmemelidir.

Kaynakça

[1] Aytekin, Çiğdem; ''Yeni Medyada Sosyal Ağ Uygulaması Olarak Twitter ve Fikir Madenciliği'', yeni medya ve…,Ed; Deniz Yengin, Anahtar Yayınları, İstanbul, 2012, s.103.

[2] Bozkurt, Ömer; Ergun, Turgay; Kamu Yönetimi Sözlüğü, 2. Baskı, TODAİE Yayınları, Ankara, 2008, s. 129.

[3] Demir, Vedat; ''Küreselleşme ve Bir Manipülasyon Aracı Olarak Medya'', İletişim Yansımaları Gerçekler ve Uygulamalar, Ed: V.Demir, P. Eraslan Yayınoğlu, Anahtar Yayınları, İstanbul, 2007. s.215-216.

[4] Geray, Haluk; İletişim ve Teknoloji: Uluslar arası Birikim Düzeninde Yeni Medya Politikaları, Ütopya Yayınevi, Ankara, 2003, s.18.

[5] Göküş, Mehmet; ''Küreselleşme Sürecinin Kamu Hizmetine Yansıması'', SÜ İİBF Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi, Cilt 14, Sayı 20, 2010, s.196-197.

[6] Güz, Nurettin; Haberde Yönlendirme ve Kamuoyu Araştırmaları, Nobel Yayınları, Ankara, 2005, s.36-37.

[7] Manovich, Lev; The Language of New Media, MIT Press: Cambridge- Massachusetts, 2001, s.20.

[8] Saraç, Osman; ''Kamu Yararı Kavramı'', Maliye Dergisi, Sayı:139, Ocak- Nisan, 2002, s. 1.

[9]Sarmaşık,Jale; ''İnternet ve Hukuk'', İletişim ve Teknoloji Olanaklar Uygulamalar Sınırlar,Kırmızı Kedi Yayınları, İstanbul, 2011, s.34.

[10] Yılmaz, Ejder; Hukuk Sözlüğü, yetkin Yayınları, Ankara, 2005, s. 370.